

İşletmelerin Doğal Afetlerde Yaşanan Krizlere Çözüm Önerileri: 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi Örneği

Solution Suggestions of Businesses for Crises in Natural Disasters: February 6 Kahramanmaraş Earthquake Example

Mustafa TAŞLIYAN ^a Elkhan GURBANLI ^b İrem Dilara BOZKURT ^c

^a Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye
mustafatasliyan@hotmail.com

^b Karabağ Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Karabağ, Azerbaycan elxan.qurbanli@karabakh.edu.az

^c Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye
dilaraaiirem@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
Anahtar Kelimeler: 6 Şubat 2023, Kahramanmaraş Depremi Kalkınma Yöneticilere Öneriler Nitel Araştırma	Amaç – Bu çalışma 6 Şubat 2023'te Türkiye'nin Kahramanmaraş şehrinde gerçekleşen 7.7 ve 7.8 şiddetindeki sekiz saat aralıkla gerçekleşen çifte depremlerin sonrasında merkez ve ilçeleri olan Elbistan, Onikişubat, Dulkadiroğlu, Afşin ve Nurhak bölgelerinde faaliyette bulunan büyük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. Depremler sonrasında bölgede bulunan işletmelerin hasar durumları, işgücü göç durumları, sektörel sıkıntıları, acil ihtiyaç kitleri gibi birçok etken farklı açılardan incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma, dünyada meydana gelen depremlerde işletmelerin ne gibi önlemler almaları gerektiği, sigorta, evrak, tedarik zinciri, konaklama gibi faktörlerin ve aciliyet durumlarının belirlenmesi ve bunların önceliklerinin ortaya konulması yönünden oldukça önemli sonuçlar elde edilmek istenilmiştir. Yöntem – Bu çalışma yapısı itibarıyla nitel bir araştırma olma özelliği taşımaktadır. Toplamda 17 işletme sahibi ile yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinden faydalanılarak yüz yüze veri toplanmıştır. Elde edilen veriler oluşturulan temaların altında bir araya getirilmiş ve Betimsel Analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgular – İşletmelerin sigortasız olması deprem sonrasında özellikle KOBİ'lerin (küçük ve orta büyüklükteki işletmeler) yeniden kalkınma sürecini zorlaştırmış ve büyük bir finansal kayba yol açmıştır. Bu kapsamda, zorunlu deprem sigortasının genişletilmesi, sigorta sistemlerinin teşviki ve tazminat süreçlerinin hızlandırılması gerektiği ifade edilebilir. Bu gibi doğal afetlerde işgücü göçünü önlemek için gerekli teşvikler, primler, motivasyon kaynakları, barınma gibi yaptırımlar üzerine çalışılarak bölgenin yeniden kalkınması için işgücünü bölgede tutmak gerekmektedir. Her işletmenin filo, silo ve ambarlarını tek bir yerde topladıkları görülmektedir. Bunları daha küçük hale getirerek birkaç farklı yerde tutabilmek adına teşvikler ve planlamalar yapılmalıdır. İşçilerin psikolojik olarak dayanıklılıklarını kendi başlarına arttırmaya çalıştıkları görülmüştür. O bölgelere veya o işletmelere uzman ekipler görevlendirilip destek masaları oluşturmak işçi psikolojisinin ve bölgenin kalkınmasında olumlu bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tartışma- Bu araştırma, deprem sonrasında bölgedeki işletmelerin durumunu ve öncelikli ihtiyaçlarını kapsamlı bir şekilde ele almış, işletmelere ve yöneticilere somut çözüm önerileri sunmaktadır. Bu önerilerin hayata geçirilmesi deprem bölgesindeki işletmelerin yeniden kalkınmasını ve ekonomik iyileşme süreçlerini destekleyecektir.

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Keywords: February 6 2023, Kahramanmaraş Earthquake Recommendations for Development Managers Qualitative Research	Purpose – This study is composed of large and medium-sized enterprises operating in the central and districts of Elbistan, Onikişubat, Dulkadiroğlu, Afşin and Nurhak regions after the 7.7 and 7.8 magnitude double earthquakes that occurred eight hours apart in Kahramanmaraş, Turkey on February 6, 2023. Many factors such as damage status, labor migration status, sectoral problems, and emergency kits of enterprises in the region after the earthquakes were examined from different perspectives. The study aimed to obtain very important results in terms of determining what precautions enterprises should take in earthquakes occurring in the world, factors such as insurance, documents, supply chain, accommodation, and urgency situations, and revealing their priorities. Design/methodology/approach – This study adopts a qualitative research design. Data were collected through face-to-face interviews using a semi-structured interview technique with a total of 17 business owners. The data obtained were grouped under relevant themes and analysed using the

Önerilen Atıf/Suggested Citation

Taşlıyan, M., Gurbanlı, E., Bozkurt, İ.D. (2025). İşletmelerin Doğal Afetlerde Yaşanan Krizlere Çözüm Önerileri: 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi Örneği, İşletme Araştırmaları Dergisi, 17 (3), 2241-2255.

Received 7 May 2025
Revised 25 August 2025
Accepted 1 September 2025

Article Classification:
Research Article

Descriptive Analysis method.

Results – The insecurity of the businesses has made the redevelopment process of SMEs (small and medium-sized businesses) difficult after the earthquake and has caused a great financial loss. This potential can be easily done by expanding the mandatory earthquake insurance, encouraging insurance guarantees and expanding the expansion. In order to stop the progress in such natural disasters, the necessary incentives, principles, motivation sources, sanctions such as shelter should be worked on and established for the redevelopment of the region and kept in the region. It is seen that they have gathered the fleet, silos and warehouses that they have changed in one place. Incentives and planning should be made in order to keep them in several different places to make them smaller. The workers continued their endurance on their own. Assigning expert teams to those departments or those businesses and creating support desks makes a positive contribution to the worker psychology and regional development.

Discussion – This research provides a comprehensive evaluation of the post-earthquake conditions and priority needs of businesses in the affected region. It presents concrete and actionable recommendations for enterprises and managers. Implementing these recommendations will support the reconstruction of businesses and contribute to the economic recovery process in the earthquake-stricken areas.

1. Giriş

Afetler, insanlar için can ve mal kaybına neden olarak hayatın olağan akışını bozan olaylardır. Afetler genel bir çerçeveden bakıldığında doğal afetler ve insan kaynaklı afetler şeklinde alt başlıklara ayrılır. Bu açıdan doğal afetlerin etkisi insandan kaynaklı olarak meydana gelen afetlerden daha etkilidir (Şen, 2023: 4). Doğal afetlerin beklenmedik bir zamanda meydana gelmesi, insanlar açısından bakıldığında engellenmesi mümkün olmayan “Tanrı Eylemi” ya da “Tanrıdan Gelen” olarak yaygınlaşmış ve genel kabul görmüştür (Akar, 2013: 21).

Türkiye sınırları içerisinde bulunan çoğu şehir, bir veya daha fazla doğal afet riski taşıyan bölgelerde konumlanmıştır. Doğal afetlerin birçok türü olsa da hasar verme ve bu olaylardan etkilenen insan faktörü olarak Türkiye’de en çok hasarı doğal afetin bir türü olan depremler oluşturmaktadır. (Kundak ve Kadioğlu, 2011). Coğrafi konum bakımından Türkiye sınırlarının neredeyse %96’sı nüfusunun da yaklaşık %99’u deprem tehlikesi altındadır (Türkoğlu, 2001).

Tarihler 6 Şubat 2023’ü gösterdiğinde yerel saatle 04.17.32’de Doğu Anadolu Fay Sistemi’nde merkez üssü Pazarcık olan 7,8 şiddetinde bir deprem gerçekleşmiştir. Bu büyük depremin peşinden Doğu-Batı uzanımlı Çardak-Sürgü fay hattında ilk depremden yaklaşık 9 saat sonra yerel saatler 13:24:47’yi gösterdiğinde Elbistan merkezli 7,6 büyüklüğünde ikinci bağımsız bir deprem daha meydana gelmiştir (İTÜ, 2023).

Yaşanan 6 Şubat 2023 çifte depremlerinde Tablo 1’de belirtildiği üzere 1. 279. 727 yapı hasar almıştır (CNN Türk, 2023). Bu yapıların içerisinde bölgenin termik santral ve tarım arazisi olması gibi özelliklerinden dolayı birçok büyük ve orta ölçekli işletme de faaliyet göstermektedir. Depremin peşpeşe ve sekiz saat aralıklarla meydana gelmesi, iki depremin de şiddetinin 7.5 üzeri olması bölgenin geçim sorunlarına, iş gücü göçlerine, siloların ve gıda depolarının çökmesine, lojistiğinin ve tedarik zincirinin kopmasına yol açmıştır. Bu çalışmada bu işletmelerden büyük ve orta ölçekli olanlardan bir evren oluşturulmuş ve yüzyüze detaylı mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. 6 Mart 2023 Tarihinde Yapılan Araştırmaya Göre Hasar Durumu

İl	Toplam Acil+ Yıkık+ Ağır Konut Sayısı	Orta Hasarlı Konut Sayısı	Az Hasarlı Konut Sayısı
Adana	2.952	11.768	71.072
Adıyaman	56.256	18.715	72.729
Diyarbakır	8.602	11.209	113.223
Elazığ	10.156	15.22	31.151
Gaziantep	29.155	20.251	236.497
Kahramanmaraş	99.326	17.887	161.137
Malatya	71.519	12.801	107.765
Hatay	215.255	25.957	189.317
Kilis	2.514	1.303	27.969

Osmaniye	16.111	4.122	69.466
Şanlıurfa	6.163	6.041	199.401
Bölge Toplamı	518.009	131.577	1.279.727

Kaynak: AFAD (2023).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlerin merkez üslerinde doğal afetten önce bölgede aktif şekilde faaliyetlerine devam eden büyük ve orta ölçekli 17 işletmenin sorunları, öncelikli ihtiyaçları, hasar tespitleri, deprem sigortaları, kalkınma çalışmaları ve işgücü göçlerine yönelik hazırlanan soruların cevapları yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak yüz yüze toplanmış ve Betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde yöneticilerin beklentileri göz önüne alınarak çözüm önerileri getirilmiştir.

2. Kavramsal Çerçeve

Doğal afetler, şiddetine bağlı olarak ciddi sayıda yaşam kaybına ve ekonomi üzerinde dengesizliklere yol açmaktadır. Küresel üretim ağlarının doğal afetler ile zarar görmesi sadece yaşanan bölgeyi değil çok sayıda bölge ve ekonomiyi etkilemektedir. Şiddetli depremlerin ardından özellikle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), istihdam edilenlerin sayısı, kişi başına düşen gelir, kamu harcamaları gibi makroekonomik göstergelerde önemli ölçüde değişiklikler gözlenmektedir (Akar, 2013: 18-24).

6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli meydana gelen 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki depremler, 11 ilde ve çevre bölgelerde büyük yıkıma yol açmıştır. Depremin yüzeye yakın gerçekleşmesi, etkisinin geniş bir alana yayılmasına neden olmuştur. Kahramanmaraş'ın yanı sıra Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adana, Adıyaman, Osmaniye, Hatay, Kilis, Malatya ve Elazığ'da büyük hasar meydana gelmiş ve bu iller yaklaşık 80 saniye içinde ciddi zarar görmüştür (Duran, 2023).

Depremlerin yıkıcı etkisinin büyüklüğü nedeniyle Türkiye, uluslararası yardıma ihtiyaç duyduğunu duyurmuştur. AFAD, Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında en üst seviye olan ve "uluslararası destek gerekliliğini" ifade eden "4. seviye" acil durumu ilan etmiştir. Bunun yanı sıra, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) de Türkiye'deki deprem nedeniyle "3. seviye" alarm vermiştir (Aydınbaş, 2023).

Tablo 2. Kahramanmaraş Merkezli 6 Şubat Depremlerinden Etkilenen İnsan Sayısı

Ölü Sayısı	50.096
Yaralı Sayısı	115.000
Deprem Bölgesinden Tahliye Edilen Kişi Sayısı	528.146

Kaynak: AFAD(20.03.2023)

AFAD'ın 20 Mart 2023'te yaptığı açıklamalarda Kahramanmaraş depremlerinde yaşamını yitirenlerin sayısı 50.096 ve yaralı sayısı 115.000 olarak belirtilmiştir. Deprem bölgesinden tahliye edilen kişi sayısının 528.146 olduğu bildirilmiştir (Ay, 2023).

Deprem bölgesinde yaklaşık olarak istihdam edilen nüfus 3,8 milyon kişidir (Enflasyon Raporu, 2023: 31). Bu nüfusun bir milyonuna yakını depremde en fazla hasar gören şehirlerde (Kahramanmaraş, Adıyaman, Hatay) istihdam etmektedir. Belirtilen 11 şehirde istihdam edenlerin bir kısmının vefat etmesi, bir kısmının iş yerinin yıkılması nedeniyle işsizlik oranlarında artış olacağı tahmin edilmektedir (Eğilmez, 2023).

Afet sonrası iyileştirme odaklı çalışmaların uluslararası seviye standartlarını kapsayan "Sphere Projesi" 1997 yılında bir grup sivil toplum kuruluşu tarafından başlatılmıştır. Sphere Projesi, "Afetle Mücadelede Asgari Standartlar ve İnsani Yardım Sözleşmesi" çerçevesinde afet yönetimine destek sunan bir projedir (Sphere Projesi, 2011). Projenin amacı, afetten etkilenen bireylere yardım edilirken onları incitmemek, fiziksel ve ruhsal destek sağlamak, faaliyetlerin kalitesini ölçmek ve hesap verilebilirliğini sağlamaktır. Ülkemizde de STK'lar, kurum ve kuruluşlar olmak üzere birçok faaliyet göstermiştir. Kızılay'da Sphere Projesi kapsamında eğitimler veren bir kurum olarak bölgede destek hizmetleri sağlamıştır. Deprem sonrasında ilk olarak depremden etkilenen bölgelerde arama-kurtarma çalışmalarını hızlandırmak ve daha etkin hale getirmek amacıyla olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Ardından Hazine ve Maliye Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Türkiye Bankalar Birliği (TBK) gibi kurumlarla birlikte hem finansal sistemi hem de depremin yarattığı olumsuz etkilerini bertaraf etmek amacıyla düzenleyici ve iyileştirici birçok tedbir

uygulamaya koymuşlardır. Bu tedbirlerin esas amacı Borsa İstanbul'da (BİST) depremin özellikle ilk 2 günü yaşanan düşüşleri kontrol altında tutmak, hisse senetlerinde fiyat istikrarı sağlamak, piyasada meydana gelen volatilitiyi engellemek ve bankacılık sektöründe kredi mekanizmasının sağlıklı bir şekilde çalışmasını temin ederek afet bölgesinde reel sektör faaliyetlerinin devamlılığı ve yaşanan felaketin ülke ekonomisine olan negatif etkileri önlemek amacıyla uygulamaya geçirilmiştir (Şen, 2023: 9-10).

Doğal afetler, işletmeleri insan kaynakları açısından da olumsuz etkileyebilir (Tetik ve Albulut, 2023: 98). Deprem bölgesindeki illerde yaklaşık olarak 3,8 milyon kayıtlı çalışan bulunmaktadır. Bu rakam yaklaşık olarak toplam istihdamın %13,3'lük kısmını oluşturmaktadır. Bölgelerde genel olarak, Türkiye'ye kıyasla istihdam oranı ve iş gücüne katılım oranı düşük işsizlik oranının yüksek olduğu söylenebilir. Türkiye geneli iş gücüne katılım oranı %51,4, istihdama katılım oranı %45,2'dir. Deprem bölgesi içerisinde yer alan Şanlıurfa ve Diyarbakır sırasıyla %40,6 ve %34,5 oranları ile en düşük iş gücüne sahip olan illerdir. Bu oranın yüksek olmasının sebebi Şanlıurfa ve Diyarbakır'da tarım sektörünün önemli bir işgücüne sahip olmasıdır. Türkiye genelinde istihdam edenlerin %17,2'lik kısmı tarım sektöründe yer alırken, Şanlıurfa ve Diyarbakır'da bu oranın %31,8 gibi yüksek seviyelerde olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Diğer yandan Türkiye işsizlik ortalaması %12,0 iken Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri %17,1 gibi yüksek seviyelerde işsizlik oranına sahiptir. Bu yüksek işsizlik oranının temel sebebi ise bölgede ağırlıklı olarak hizmet sektörünün yer almasıdır (İşkur, 2023: 23).

Afetin etkisiyle işletmelerin nakit akışını düşürerek borçlarını ödeyememe tehlikesi ile karşı karşıya bırakabilmektedir. Böyle bir durumda işletmeler finansman ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla alternatif finansman kaynaklarına başvurmaktadır. Örneğin sıkıntı yaşayan işletmeler çoğunlukla devlet destekli kredilere başvuru yapmaktadır. Diğer yandan afet sonrasında üretim faaliyetlerini durdurmak zorunda dahi kalabilir. Bu sebeple yaşanan bu zorlu süreçlerde işletmeler maliyetlerini minimize etmeli ve finansal kaynakları daha tasarruflu bir şekilde kullanmalıdır (Tetik ve Albulut, 2023: 98).

Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu kredi kart limitlerini 2.000 TL'den 5.000 TL'ye çıkartmış ve "Cebe havale" işlemi aracılığıyla günlük işlem yapma sınırını 5.000 TL'ye, haftalık işlem yapma sınırını 10.000 TL'ye, aylık işlem yapma sınırını da 15.000 TL'ye yükseltmiştir (BBDK, 2023: 2). Depreme maruz kalan şehirlerdeki sıkıntıları azaltmak adına Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından bazı tedbirler alınmıştır. İlaç ve tıbbi malzemeler dikkate alınarak Sağlık Bakanlığı'na bağlı olan hastanelere 7,5 milyar TL nakit para akışı sağlanmıştır. Ek olarak cumhurbaşkanı kararı ile prefabrik ve konteynerlerin sene bitimine kadar tesliminde %1 KDV uygulanmasına karar verilmiştir (T.C Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2023: 5-6).

Tarım ve Orman Bakanlığı depremde küçük ve büyükbaş hayvanları telef olan çiftçilere karşılıksız olarak hayvan temininde bulunmuş ve Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇSK) kaydı olan üreticilere destek olmak için Tarım Mahsulleri Ofisi kota şartı olmadan hububat ve bakliyat alımı yapmışlardır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik kurumu ise bu bölgelere istihdamın sürekliliğini gerçekleştirerek işgören ve işvereni desteklemek adına olağanüstü hâl ilan edilen bu evrede bazı uygulamaları yürürlüğe koymuştur. Çalışma ve Sosyal Güvenlik kurumu tarafından tespit edilen il/ilçelerde ikamet eden depremzedelere kısa süreli de olsa çalışma ödeneğinin verilmesi, deprem etkisiyle iş yeri kapananlara, işsiz kaldıkları süre zarfında işsizlik sigortası fonundan gün bazında 133,44 TL destek sağlanmıştır (Şen, 2023: 16-17).

Depremden en ağır bilanço ile çıkan Kahramanmaraş, Adıyaman, Hatay ve Malatya şehirlerinde barınma ihtiyacı sorunundan dolayı bölge halkları göç etmek durumunda kalmıştır. Bu göçleri engellemek için 5 bin insanın barınabileceği şekilde 1.000 adet Organize Sanayi Bölgelerine (OSB) yakın konumda geçici barınma merkezleri konuşlandırılmıştır. Barınma merkezlerinin OSB'ye yakın konumda yapılmasının ana etkeni ise orada barınan bireylerin normal hayata geçiş sürecini hızlandırmanın yanı sıra fabrika ve sanayilerin tekrar canlanmasına katkı sunmaktır. Böylece deprem bölgesinde üretim yapabilme kapasitesini %60 düzeyine çıkartmak hedeflenmiştir (TİM, 2023: 10).

Bir diğer önemli konu ise deprem sigortasıdır. Her ne kadar, sigorta deprem riskinin doğumuna engel olamasa da rizikonun meydana getirdiği ekonomik kayıpların telafi edilmesinde önemli bir rol oynar. Özellikle 1999 depremi sonrasında kurulan DASK'la ülkemizde deprem sigortası yaptırmak mecbur hale getirilmiştir (Kabukçuoğlu, 2012).

3. Metodoloji

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma 6 Şubat 2023'te Türkiye'nin Kahramanmaraş şehrinde gerçekleşen 7.7 ve 7.8 şiddetindeki sekiz saat aralıkla gerçekleşen çifte depremlerin sonrasında merkez ve ilçeleri olan Elbistan, Onikişubat, Dulkadiroğlu, Afşin ve Nurhak bölgelerinde faaliyette bulunan büyük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. Depremler sonrasında bölgede bulunan işletmelerin hasar durumları, işgücü göç durumları, sektörel sıkıntıları, acil ihtiyaç kitleri gibi birçok etken farklı açılardan incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma, dünyada meydana gelen depremlerde işletmelerin ne gibi önlemler almaları gerektiği, sigorta, evrak, tedarik zinciri, konaklama gibi faktörlerin ve aciliyet durumlarının belirlenmesi ve bunların önceliklerinin ortaya konulması yönünden oldukça önemli sonuçlar elde edilmek istenilmiştir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmalar, belirli bir konunun keşfedilmesi, doğrudan gözlemlenemeyen değişkenlerin incelenmesi, hassas konulara odaklanılması ve az duyulan seslerin ön plana çıkarılması gerektiğinde tercih edilmektedir. Bu yöntem, katılımcılara kendi hikayelerini anlatma ve deneyimlerini paylaşma fırsatı sunar (Creswell, 2015: 47-48).

Bu doğrultuda, depremlerden etkilenen işletmelerin karşılaştıkları sorunları, aciliyet gerektiren konuları ve önceliklerini belirleyerek olası çözüm ve önerileri ortaya koyabilmek adına nitel araştırma yapılması uygun görülmüştür. Örneklem seçimi sürecinde ise ölçüt örneklem yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklem, araştırmacılar tarafından önceden belirlenen kriterlere uyan tüm durumların çalışılmasını içermektedir (Marshall ve Rossman, 2014).

Veri toplama sürecinde derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu yöntemin tercih edilme sebebi, araştırmacılara daha fazla esneklik sağlamasıdır (Nakip, 2003: 74; Baş ve Akturan, 2017: 113). Bu yöntemin başka bir tercih sebebi ise, depremleri yaşamış olan bireylerin kendilerini toparlamaları için (panik atak, korku, endişe vb. durumlar) katılımcılara zaman tanıyarak psikolojik olarak rahat hissetmeleri dolayısıyla daha sağlıklı cevaplar alabilmektir. Görüşmeler, depremin etkilediği bölgede faaliyet gösteren ve Kahramanmaraş ile ilçelerinde iş hayatına devam eden işletme sahipleriyle yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Her görüşmenin soruları aynı olsa da içerik, rahatlık, kesinti olmaması, psikolojik dayanıklılık gibi etkenlerden dolayı dinamiği kendi içerisinde değişmekte olup bu etkenler görüşme sürelerine de yansımıştır. Her bir görüşmenin süresi bahsedilen durumlardan dolayı ortalama 25-35 dk arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin depremin merkez üssünde yapılmasının temel nedeni, işverenlerin doğal ortamlarındaki duygu ve düşüncelerini derinlemesine analiz edebilmek ve önemli detayların gözden kaçırılmasını önlemektir.

3.3. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji (olgu bilim) deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, bireylerin belirli bir durumu nasıl deneyimlediğini, bu deneyimlere dair algılarını ve attettikleri anlamları ortaya çıkarmayı amaçlayan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu yöntemin tercih edilme nedeni, fenomenoloji araştırmalarında, incelenen konuyu doğrudan deneyimlemiş ve bu deneyimlerini ifade edebilecek bireylerin veri kaynağı olarak seçilmesidir.

3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu çalışmanın evrenini depremin merkez üssü Kahramanmaraş ve Elbistan ilçelerinde faaliyet gösteren işletmeler oluşturmaktadır. Toplamda farklı sektörlerde faaliyet gösteren 17 işletme sahibi ile görüşülmüştür. Bu işletme sahiplerinden bazıları aşağıdaki analizlerde de görüleceği üzere birkaç farklı alanda faaliyet göstermektedir. Araştırmaya katılım sağlayacak işletme sahipleri belirlenirken, ölçüt örneklem yönteminden yararlanılmıştır. Bunun sebebi ölçüt örneklem yönteminde, araştırılan konuyla ilgili özellikleri taşıyan kişilerle görüşmek esastır. Bununla beraber, ölçüt örneklem, daha önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan tüm durumların çalışılmasıdır. Ölçütü araştırmacılar oluşturabilir veya önceden hazırlanmış ölçütler listesi kullanılabilir (Marshall ve Rossman, 2014). Bu bağlamda araştırmanın örneklemi deprem felaketini yaşayan, maddi ve manevi kayıpları olan bölgenin işletmeleri seçilmiştir.

Araştırmada kaç kişi ile mülakat yapılacağı saptanırken, katılımcılardan gelen yanıtların, ortaya çıkan kavram ve süreçlerin birbirlerini tekrarlamasına dikkat edilmelidir. Bu husus literatürde "veri doygunluğu" şeklinde

ifade edilmektedir (Patton, 2014: 246; Yıldırım ve Şimşek, 2013: 115). Veri doygunluğu, sahada geçirilen zamanı ve katılım gösteren bireylerin kaç kişi olduğunu belirleyen bir kriterdir. Bu nedenle araştırmacılar, sahada katılımcılardan gelen yanıtların birbirini tekrarladığında veri doygunluğuna ulaşıldığını kabul ederek veri toplama işlemini sona erdirirler. Bununla beraber, Polkinghome (1989) gerçekleşen mülakatların, yaşanan durumu tamamiyle tecrübe eden 5-25 kişi arasında olması gerektiğini ifade eder. Bu nedenle bu araştırmada 17 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerde aşağıdaki yer verilen sorulara cevap aranmıştır.

1. Faaliyet alan(ları)nız nedir?
2. İşletme konumunuz deprem bölgesinin neresinde yer almaktadır?
3. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş'ta sekiz saat arayla meydana gelen depremlerde hasar durumunuz nedir?
4. Deprem dolayısıyla iş gücü göçü durumunuz nedir?
5. Deprem bölgesinde faaliyet gösteren bir işletme olarak deprem sonrası işletmeniz için acil/öncelikli beklentileriniz nedir?
6. İşletmenizde deprem meydana geldikten sonra aktif olarak çalışan bireylerin konaklama durumları nedir?
7. İşletmenizin sigortası/daskı var mı?
8. İşletmelerinizde çalışan işgörenlerden ölen veya yaralanan var mı?
9. Bundan sonraki dönemlerde başka bölgelerde de depremler meydana gelebilir. Bu olası depremlerden önce ilgili bölgelerde depremlerde işletmeler için toplantılar düzenlense katılır mısınız?

Araştırmanın konusu ve doğası sebebiyle böylesine hassas bir konunun çalışma grubunu oluşturan katılımcıların tamamı gönüllülük esasına göre belirlenmesine özen gösterilmiştir. Katılımcı isimleri gizli tutulduğundan katılımcılara K1, K2, ... K17 şeklinde kodlar verilmiştir.

3.5. Veri Toplama ve Analizi

Bu çalışmada, veri analizi yöntemi olarak betimsel analiz yöntemine başvurulmuştur. Betimsel analizi araştırılmak istenen konunun içeriği yansıtacak şekilde kelime ya da kelime grupları ile sistemli bir şekilde özetlenmesi, kategorileştirilmesi ve araştırmacı tarafından önceden belirlenen kurallar bazında kodlar yaratılması yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2008). Bu analiz aşamasında ilk önce birbirini tekrarlayan nitel veriler belirlenen tema ve kategoriler altında listelenir. Daha sonra neden-sonuç ilişkileri içerisinde incelenip yorumlar yapılarak bazı çıkarımlarda bulunulur (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada katılımcıların mülakat sorularını içten bir şekilde cevap vermeleri ve bu cevapların derinlemesine analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda katılımcılara yarı yapılandırılmış mülakat formunda bulunan 14 açık uçlu sorular sorulmuştur. Alınan cevaplar çerçevesinde elde edilen verilere içerik analizi yapılmıştır. Bulgular bölümünde analizler sonucunda saptanan tema ve kodlar belirtilmiştir. Kod oluşturma evresinde, sorulara alınan cevaplar neticesinde katılımcı ifadelerini özetleyen kelimeler araştırmacılar tarafından işaretare edilerek ortak kavramlar kod olarak ifade edilmiştir.

3.6. Geçerlik ve Güvenilirlik

Bu araştırmada, geçerlik ve güvenilirliği etkileyen faktörleri en aza indirmek ya da ortadan kaldırmak amacıyla araştırmacılar tarafından bazı önemler alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmalarda iç geçerliliği artırmak için uzun süreli etkileşim, katılımcı onayı ve uzman incelemesi gibi birçok tedbir bulunmaktadır (Holloway ve Wheeler, 1996). Bu çalışmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için katılımcılarla görüşme başlamadan önce onay alınmış ve rıza metni okunmuştur. İç geçerliği sağlamak adına görüşmecilerle ısınma konuşmaları yapılmış ve hazır olduklarında görüşme video ve/veya ses kaysına alınmıştır. Kabul eden bireylerle görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada içlerinde profesör, psikolog, sigortacı ve araştırmacılardan oluşan bir uzman grup eşliğinde incelemeler yapılmış olup ses ve/veya video kayıtları yazıya aktararak deşifasyonu gerçekleştirilmiştir ve bütün tedbirler alınmaya çalışılmıştır.

4. Bulgular

Bu bölümde öncelikle araştırmaya dahil olan işletme yöneticilerinin işletmelerinin faaliyet alanlarına ilişkin bilgiler verilmiş. Daha sonrasında araştırmadan elde edilen tema ve kodlar raporlaştırılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat sorularına başlamadan önce katılımcılardan işletme faaliyetlerine yönelik elde edilen bulgulara Tablo 3’ te yer verilmiştir.

Tablo 3. Deprem bölgesinde faaliyet gösteren ve mülakat yapılan katılımcılara ilişkin bilgiler

Katılımcı Kodu	Katılımcı No	Faaliyet Alanı	Konumu
K1	Katılımcı 1	Lojistik	Merkez
K2	Katılımcı 2	Lojistik	Merkez
K3	Katılımcı 3	Perakende	Merkez
K4	Katılımcı 4	Tarım ve Hayvancılık	Merkez
K5	Katılımcı 5	Perakende	Merkez
K6	Katılımcı 6	Tarım ve Hayvancılık	Merkez
K7	Katılımcı 7	İnşaat sektörü	Merkez
K8	Katılımcı 8	İnşaat sektörü	Merkez
K9	Katılımcı 9	Perakende	Merkez
K10	Katılımcı 10	Tarım ve Hayvancılık	Elbistan
K11	Katılımcı 11	Tarım ve Hayvancılık	Elbistan
K12	Katılımcı 12	Tarım ve Hayvancılık	Elbistan
K13	Katılımcı 13	Lojistik	Elbistan
K14	Katılımcı 14	İnşaat sektörü	Elbistan
K15	Katılımcı 15	İnşaat sektörü	Elbistan
K16	Katılımcı 16	Perakende	Elbistan
K17	Katılımcı 17	Perakende	Elbistan

Tablo 3 incelendiğinde toplamda araştırmaya, evreni oluşturan 17 işletmenin de katıldığı görülmektedir. Bu işletmelerden 9’u ilk depremin yaşandığı Kahramanmaraş merkezde faaliyet gösterirken 8’i 6 Şubat’ta meydana gelen ikinci depremin merkez üssü Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde faaliyet göstermektedir. 17 işletmenin tamamı özel sektörde faaliyet göstermektedir.

Katılımcılara yöneltilen “Faaliyet alan(lar)ınız nedir?” sorusuna yönelik 4 temel faaliyet alanı tespit edilmiştir. Katılımcıların belirttiği faaliyet alanları toplamda 4 temadan oluşmaktadır. Bu bilgiler Tablo 4’te raporlaştırılmıştır.

Tablo 4. İşletmelerin faaliyet alanları

Faaliyet alanı	Faaliyet gösteren işletme kodları	Toplam
İnşaat sektörü	K7, K8, K14, K15	4
Perakendecilik	K3, K5, K9, K16, K17	5
Tarım ve hayvancılık	K4, K6, K10, K11, K12	5
Lojistik	K1, K2, K13	3

Tablo 4’e göre İnşaat sektörü %23,531, perakendecilik sektöründe %29,411, tarım ve hayvancılıkla uğraşan işletmeler %29,411 ve lojistik sektörü %17,647’lik kısmı oluşturmaktadır. Tablo 3’te görüleceği üzere bölgede en yaygın olan sektörlerden bazıları perakendecilik ve tarım ve hayvancılıktır.

Kahramanmaraş ili, Türkiye’nin tarıma dayalı üretimde 27. sıradadır. Toprak yüksekliğinin 350 metreden 3.000 metreye kadar uzandığı ilde tarıma yönelik çeşitlilik oldukça fazladır. Türkiye’deki keçilerin %2,3’üne hâkim olan Kahramanmaraş; özellikle son yıllarda Türkiye’nin nadir hayvan borsalarından birine ev sahipliği yapan Elbistan ilçesinde gerçekleşen yatırımlarla büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde de önemli bir yere sahiptir (<https://www.dogaka.gov.tr/>). Tablo 3’te de belirtildiği üzere katılımcılardan K4, K6, K10, K11, K12 kodlu 5 işletme bölgede tarım ve hayvancılık alanında faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla Tablo 3 literatür tarafından desteklenmektedir.

Katılımcılara yöneltilen “6 Şubat 2023 Kahramanmaraş’ta sekiz saat arayla meydana gelen depremlerde hasar durumunuz nedir?” sorusuna yönelik 5 adet hasar durumu tespit edilmiştir. Katılımcıların belirttiği hasar durumları toplamda 5 temadan oluşmaktadır. Bu bilgiler Tablo 5’te raporlaştırılmıştır.

Tablo 5. Depremde çalışmaya katılan işletmelerin hasar durumu

Hasar yeri	Katılımcı Sayısı
Hasarsız	-
Az hasarlı	3
Orta hasarlı	4
Ağır hasarlı	4
Tamamen yıkıldı	6
Toplam	17

Yaşanan depremlerden sonra çalışmaya katılan işletmelerin hasar bilgileri Tablo 5’te verilmiştir. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü’nün açıkladığı nihai verilerde acil yıkılacak ağır hasarlı ve yıkılmış işyeri sayısı totalde 61.890 olarak ilan edilmiştir (Kama vd., 2024:5). Yukarıdaki tabloda da bahsedildiği üzere işletmelerin %17,648’i az hasarlı, %23,53’ü orta hasarlı, %23,53’ü ağır hasarlı ve %35,30’u tamamen yıkılmıştır. Depremi etki alanı, büyüklüğü ve peş peşe 7 üstü depremlerin gerçekleşmesi sebebiyle bölgede yaşam neredeyse bitme noktasına gelmiştir. Bu ise hasarsız binaların, işyerlerinin veya konutların bile hasar aldığını göstermektedir. Bu sebeple hasarsız işyeri bulunmamaktadır.

Katılımcılara yöneltilen “Deprem dolayısıyla iş gücü göçü durumunuz nedir?” sorusuna yönelik 2 adet işgücü göçü durumu tespit edilmiştir. Katılımcıların belirttiği hasar durumları toplamda 2 temadan oluşmaktadır. Bu bilgiler Tablo 6’da raporlaştırılmıştır.

Tablo 6. Depremde işgücü göçüne ilişkin bilgiler

İşletmede Göçü	İşgücü	Katılımcı Sayısı	İşgücü Göçü Veren Firma Kodları	Toplam
Var	17		K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17	17
Yok	0	-		0

Tablo 6’da 6 Şubat depremlerinde işletmelerin insan kaynaklarında birçok değişiklik olmuştur. Bu değişikliklerin sebepleri aşağıda daha detaylı açıklanacaktır. Tablo 6’ya göre araştırmaya katılan işletmelerin %100’ünün işletmelerinde işgücü göçü yaşanmış ve işçisi olmayan, içi boşalmış birer hayalet örgüte dönmüşlerdir. Türkiye’de çeşitli tarihlerde meydana gelen depremler devasa yıkımlara, travmalara, can ve mal kayıplarına yol açmış ve insanlar deprem gibi afetlerin yıkıcı sonuçlarından kaçınabilmek adına zorunlu şekilde göç etmektedirler (Berker, 2016: 679). Akabinde zorunlu göçe sebebiyet veren ana nedenlerden bazıları yaşam hanelerinin büyük çapta hasar alması, eğitimin aksaması, korku, psikolojik, güvenlik ve istihdam sorunlarının net bir şekilde hissedilmesi olarak karşımıza çıkar (Şengül ve Turan, 2013: 128). İşgücü göçü bu işletmelerde de konaklama ve depremin beraberinde getirdiği birçok sorundan kaynaklanmaktadır.

Katılımcılara yöneltilen “Deprem bölgesinde faaliyet gösteren bir işletme olarak deprem sonrası işletmeniz için acil/öncelikli beklentileriniz nedir?” sorusuna yönelik 5 adet öncelikli beklenti durumu tespit edilmiştir. Katılımcıların belirttiği öncelikli/acil beklentilerini toplamda 5 temadan oluşmaktadır. Bu bilgiler Tablo 7’de raporlaştırılmıştır.

Tablo 7. Deprem bölgesindeki işletmelerin öncelikli beklentiler

Temalar	Katılan Firmalar	Katılımcı Sayısı
Banka İşlemleri (Kredi Erteleme-Nakit Avans- Çek Karşılığı)	K2, K3, K4, K5, K6, K7, K10, K12, K13, K14, K15, K16	12
Lojistik	K1, K8, K9, K10, K12, K15, K16	7
Tedarik Zinciri	K3, K4, K5, K8, K9, K10, K11, K15, K16, K17	10
Altyapı Çalışmaları	K4, K9, K11, K13, K17	5
Silo ve Depolar	K4, K7, K11, K16, K17	5

Tablo 7’de katılımcılardan depremder meydana geldikten sonra işletmeleriyle alakalı akıllarına gelen ilk ihtiyaç listesine yönelik bilgilere yer verilmiştir. Katılımcıların birçoğunun ihtiyaç/aciliyet listelerinin benzer olduğu görülmektedir. Bir işletmenin birden fazla ihtiyaç duyduğu tema vardır. Katılımcıların işletmelerinin öncelik beklentilerine ait ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Çek, alacak ve verecek işleri ciddi zarar gördü. A bankası ve B Bankası ödemem var ertediler ama C bankası 1.000.000 TL lik borcumu depremden dolayı ertelemedi. Tahsilat yaptı. Senet ve çeklerin ertelenmesi gerekiyor. Zincir marketler gibi firmalara yeni ruhsat verilmemesi, yerel esnafın derdini hızlı bir şekilde çözer. Fiziksel konut ve çarşı ihtiyaçları giderilmeli. Yardım etmek istiyorlarsa deprem bölgesindeki esnaftan alışveriş yapılmalı, destek için, yemek pişirmek için gerekli ürünler yerel esnaftan alınmalı.” (K3)

“Makine ve tesisatlar, silolar çöktü, bunlar temin edilirse hızlı bir şekilde başlayabiliriz. 5 tane silom mısır, kurutma makinası vb. tamamen kullanışsız hale geldi. İşyeri binası kısmen hasarlı. Önce kapasite %100 iken şu an çalışma kapasitemiz 0. Çünkü tüm makinelerimizi kaybettik.” (K4)

“Odalar var fakat zararımızın bir kısmına yardımcı olabilir. Bize uzun vadeli faizsiz krediler gerekiyor. İşçilere bir maaş biz verdiğimizde bir maaş da devlet vermeli ki geri gelebilsinler. Devlet binalar için sabit piyasa belirlemeli ve barınma sorununu ortadan kaldırmalı.” K5

“Depolarda sorun var. 1.500.000- 2 milyonluk zarar var, iş yeri az hasarlı ve aktif çalışıyor şu an. Çekler ertelendi. 6 tane su deposu kaldı ve çok sınırlı bir süremiz kaldı.” (K7)

“Her şey farklı başlamalıydı. Sağlık, hijyen ve altyapı konularında önlemler acilen alınmalı. Makinalar faaliyete geçmedi. Birçok şirketimizde şu an işler durmuş durumda. Çimento tarafında daha yeni yeni az kapasite çalışmaya başladık. Kazanımlarımızı devreye alamadık. 24 saat çalışan kazanımlarımız şu an devre dışı. Karacasu ve Türkoğlu gibi ilçelerde ciddi sorunlar yaşayan fabrikalarımız var tedarik noktasında. Çok geriledik, başka sorunları gidermeye çalışıyoruz. Fakat tedarik noktasında biz kendi tedarik zincirimizi oluşturduk. Stoklu ürünlerimiz hasar aldı. Daha tespit etmek noktasına gelemedik. Ödeme noktasında sorunlar yaşanıyor. Çek ve senetleri tahsil edemiyoruz ödeme sistemleri çalışmıyor. Hasarlı binaları kurtarmak için harcama yaptık ve işçi ödemelerini yaptık. Yollar kapandığı için destek alınmadı.” (K9)

“Stoklarda sorun var, çöken depolarda ve silolarda sorunlar çok büyük. Tarımsal gıdaların çoğunu depolarda kaybettik. Hasar şartlarından kurtulanları da kökten kaybettik. Gübre depolarının tamamına yakını çöktü. Kredilerin açılması lazım. Altyapı sorunu var. Çarşıdaki konteynirlara internet verilmiyor. Bazı bölgelerde su yok. Altyapı eskidi ve çöktü% otuzluk bir bölgeye şu an su gitmiyor.” (K11)

“Ödeme ve harcamaları karşılayamadık. Bankalar kredi faaliyeti yürütmüyor. A Bankası ne çiftçiye traktör kredisi ne de başka bir kredi vermiyor. Hazır olan kredileri bile alamıyoruz. Biz ekim yapacağız, hayvan alacağız ama kredi çıkmıyor. Bankalar bizim normalleşmemize ve bize yardımcı olmuyor. Alacakları alıp ödemeleri yapmakta sorunlar var. Hükümet çekler ve senetler konusunda net bir açıklama yapmıyor. Ticaret odalar ve Borsalar Birliği, kredi ve yardım, uzun vadeli kredileri doğrudan yapmalı.” (K12)

“Altyapı sorunu var, elektrik yok, güvenlik problemleri çoğaldı. Sigorta yok çekler ve dükkanlarda bir sürü sorunlar var. Devlet maddi anlamda destek vermeli.” (K13)

“Finansal destekte 2 ay zorlanacağım çekler ve kredilere düzenleme bekliyorum. Devletten SGK konusunda destek bekliyoruz.” (K14)

“Bir silomuz devrildi. Çimento silomuzda 90 ton çimento vardı hepsi tuzla buz oldu.” (K15)

“Nakliyede alacaklar ve çekleri halledemiyoruz. Alacakları, çekleri, borçları ödemeye çalışıyoruz. 700.000-800.000 TL alacağım var alamıyorum. Stoklarda 10.000.000- 11.000.000 ürün vardı. Sadece 600.000 TL’lik ürünü satabilirdim. Bir yerde bir depoya ihtiyacım var. Mobilyalar için sigorta desteği lazım. Odalar birliği, yerli esnaftan mal alsınlar, hem bozulma hem yağmalama olmaz. Çünkü onların soğuk depoları yok. Toki arsayı bize versin. Bize binaların modelini versinler, ona göre evleri yapalım. Yerel dinamikleri ancak bu şekilde hareketlendirebiliriz.” (K17)

Katılımcılara yöneltilen “İşletmenizde deprem meydana geldikten sonra aktif olarak çalışan bireylerin konaklama durumları nedir?” sorusuna yönelik 4 adet işgören konaklama şekli tespit edilmiştir. Katılımcıların belirttiği öncelikli/acil beklentilerini toplamda 4 temadan oluşmaktadır. Bu bilgiler Tablo 8’de raporlaştırılmıştır.

Tablo 8. Deprem sonrası bölgede ikamet eden işçilerin konaklaması

Kalan İşçilerin Konaklama Durumu	Firma Kodları	Toplam
Konteyner	K1, K8, K9, K11, K12	5
Çadır	K2, K3, K4, K5, K9, K10, K16	7
Ev	K6, K7, K13,	3
Diğer	K14, K15, K17	3

Tablo 8’de işletmelerin deprem yaşandıktan sonra bölgede meydana gelen yıkım sonrası barınma sorununa ilişkin yöneltilen soru doğrultusunda işletme sahipleri geride kalan işgörenlerinin konaklamalarına dair bilgiler vermişlerdir. Arda kalan işgücü farklı şekillerde barınma sorunlarını çözmeye çalışmıştır. İşletmelerin güçleri yettiği ölçüde işgörenlerinin barınma sorununu karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların Tablo 6’ya ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Mevcut çalışanlar konteynirlara, çadırlara geçti.” (K2)

“Mevcut çalışanlar konteynir ve çadırdaki yaşıyorlar.” (K4)

“Konaklama açısından TOKİ devreye girmiş, yarım yamalak inşaatları devam ettirmiyor. Toplamda 500 konut, 5.000 konut inşası yarım kalmış tamamlanmamış ve tez bir zamanda bunların hepsi tamamlanıp teslim edilmeli. Seçim süreci, bölgedeki durumları ve süreçleri çok kötü etkiledi. Müteahhitler harçsız binalarda kalıyorlar. İmar affı yanlış anlaşıldı. Toki ihalesine olan firmalar yapı malzemelerini yerel esnaftan almalı, inşaat malzemelerini ise yerel esnaftan tedarik etmeli.” (K8)

“Okulumuzu depremzedelere açtık. Çünkü ne barınacak bir yer ne de kalacak bir ev kaldı.” (K9)

“Az hasarlı ve orta hasarlı evlere girmek ve onları tamamlamak gerekiyor. Kalacak yerler çadırlar vs.” (K11)

“Eğer teşvik yaparlarsa onları geri getirebiliriz ama önce onlar için konteynirlerin ve konaklamanın halledilmesi gerekiyor. Çoğunlukla işçiler köy yerlerinde kalmayı tercih ediyorlar. İşçilerin iş yerlerinde yakın konteynirler kesinlikle şart. Caddeler canlandırmalı, şehir planlaması acil yapıлып imara açılmalı. Belirsizlik ortamı yerel yönetime bırakılmamalı. Hiçbir şeyi sadece devletten beklememeliyiz. Bu şehir için doğru şehir planlaması yapılmalı. Bu yapılmadığı için biz doğayı ve çevreyi mahvettik. Ovalarımızı kirlittik, şehir dağın eteğine kurulmalı.” (K12)

“Fazladan işçi aldım gerek olacak çünkü işçilere asgari ücretten fazla veriyorum ve kendim konteyner verdim, işe öyle gelebiliyorlar.” (K14)

“Bunlar 12 kişiden 6 kişi kaldı. Üçünü biz konakla atıyoruz. Diğer yerleri kendileri konteynirleri da konak alıyorlar, prim verdim. Kalanlar ise öyle işe devam etmeyi kabul ettiler.” (K16)

Katılımcılara yöneltilen “İşletmenizin sigortası/daskı var mı?” sorusuna yönelik 2 adet sigorta/dask şekli tespit edilmiştir. Katılımcıların belirttiği sigorta/dask durumu toplamda 2 temadan oluşmaktadır. Bu bilgiler Tablo 9’da raporlaştırılmıştır.

Tablo 9. Deprem bölgesindeki işletmelerin sigorta (dask) durumu

Sigorta Durumu	Katılımcı Kodları	Toplam
Sigortalı	K1, K3, K7, K9, K10	5
Sigortasız	K2, K4, K5, K6, K8, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17	12

Tablo 9’da deprem bölgesinde bulunan işletmelere ilişkin dask/sigorta bilgilerine yer verilmiştir. Katılımcıların 29,5’i sigortalıyken, %70,5’inin sigortası bulunmamaktadır. Bölgedeki işletmelerin büyük bir kısmının dask/sigortası bulunmamaktadır. Katılımcıların Tablo 9’a ilişkin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Ürünlerimiz sigortalıydı.” (K1)

“Dask yoktu. İş yeri sigortamız vardı. Sigortaya başvurduk. Kalem çeşitliliği çok fazla olduğu için ciddi sorun var.” (K3)

“Ürünlerimizin ve makinelerimizin sigortası yoktu. Mevcut stokun uzun bir kısmı zarar gördü ve döküldü. 2.500 ton civarında buğday ve mısır stoğumuz vardı. Bunlardan 50 tonu döküldü.” (K4)

“Sigorta değerlendirmesi olmadı fakat biz bunu beyan ettik. Evraklarda kayıp söz konusu. Evraklarımızın hiçbirisini yenileyemedik.” (K5)

“Sigortamız vardı. Sigortalılarla ilgili hasar dosyaları açıldı. Fabrikalarımız daha tam olarak faaliyete geçmedi.” (K9)

“Araçlar ve Binalar sigortalıydı.” (K10)

“Evraklarımızın bir takım kısmını kaybettik ama çoğunluğunu aldık. Binada dask veya sigorta yoktu.” (K11)

“Enkazda kalan traktörlerimiz var. Yaklaşık 300 traktörümüz enkaz altında. Sigortamız yoktu.” (K12)

“Çimento silomuzda 90 ton çimento vardı, sigortamız yok. Zarara yönelik sadece tutanak tutuldu ve geri dönüş olmadı. Evraklarımızın birçoğu kayıp. Toplam bir siloda kaybım 450.000 TL oldu.” (K15)

“İşletmelerin mülkler kira, sadece orta hasarlı olan mülk kendi mülkümüzdü. 11.000.000-12.000.000 stoktan 700.000 TL zararım var. 2 yapı sigortalıydı. Orta hasarlı da dask vardı. Ürünler sigortalıydı. Ekipler tutanak aldılar, gittiler, dönüş alınmadı. Mobilyalar için de sigorta desteği gerekiyor.” (K17)

Katılımcılara yöneltilen “İşletmelerinizde çalışan işgörenlerden ölen veya yaralanan var mı?” sorusuna yönelik 2 adet sigorta/dask şekli tespit edilmiştir. Katılımcıların belirttiği vefat eden veya yaralanan işgörenlerinin durumu toplamda 3 temadan oluşmaktadır. Bu bilgiler Tablo 10’da raporlaştırılmıştır.

Tablo 10. İşletmesinde çalışan bireylerin vefat veya yaralı durumu olan işletmeler

Vefat Eden İşgören Durumu	Katılımcı Kodları	Toplam
Var	K1, K2, K4, K9, K10, K13, K17	7
Yok	K3, K5, K6, K7, K8, K12, K16	7
Haber alamadım	K11, K14, K15	3

Tablo 10’da deprem bölgesindeki işletmelerin sahipleri, işletmelerinde çalışıp depremde vefat eden veya yaralı olan çalışanlarına ilişkin bilgi verilmiştir. Katılımcılardan %41,2’nin işletmelerinde istihdam sağladıkları bireylerin vefat ettiğini ifade ederken, % 41,2’si işletmesinde istihdam ettiği çalışanlarının hayatta olduğunu söylerken, % 17,6’sı çalışanlarından haber alamadıklarını ifade etmişlerdir.

“33 çalışan 25’e düştü. Kamyon şoförlerim öldü.” (K1)

“Çalışma kapasitesi sıfıra indi. Mağazalarda 10 kişi olmak üzere toplam 40 kişi öldü.” (K2)

“Personel sayısı 115’ten 70’e düştü. Çoğu göç etti, bir kısmı işe gelmiyor.” (K3)

“15 kişi depremden önce çalışıyordu. Şu an 3 ila 5 kişi arasında çalışanım var. Çalışanlardan hayatını kaybedenler var. Enkazda kalanlar ve göç edenler var. Nerede oldukları bilinmiyor.” (K4)

“Toplamda 25 çalışan vardı. Şimdi 5 çalışanım var, çalıştıramıyoruz. Çünkü işimiz bitti. Çalışanlarımdan vefat eden yok.” (K5)

“Aktif çalışan sayısı 25 kişi. Toplamda 70 çalışanım vardı, geri kalanları göç etti. Hayatını kaybeden yok çalışanlarımızdan.” (K7)

“İş yerinde vefat eden yok. 49 çalışanımızı evlerinde kaybettik. Deprem öncesi 120 kişi çalışıyordu. Şu an 91 kişi çalışıyor. Kapasitenin %30’unu kullanıyoruz. Ekmek sıkıntımız var. Eleman, sıkıntımız ve kalifiye eleman sorununuz çok büyük. İş gücü çok büyük bir sorun. 100 binden 25 bine düştük. Tekrar getirmeye çalışıyoruz işçilerimizi. 980 kişi resmiyette öldü Elbistan’da ama kayıtsız ölümler de var. 1.200 kişinin vefat etti. İlk depremde 3 bina, 8 ölü vardı. İkinci depremde Elbistan tamamen bitti. İş yerinde ölen çok fazla kişi var.” (K9)

“Personel işten tazminatını alıp çıkıyor. Tazminatları ödeyemiyoruz. Personelin işten çıkışını zorlaştırır. Bunlar 12 kişiden 6 kişi kaldı. Üçünü biz konakla atıyoruz. Diğer yerleri kendileri konteynırları da konak alıyorlar, prim verdim. Kalanlar ise öyle işe devam etmeyi kabul ettiler. 6 kişi Tokat’a vesaire gitti, gelmeyecekler.” (K16)

Katılımcılara yöneltilen “Bundan sonraki dönemlerde başka bölgelerde de depremler meydana gelebilir. Bu olası depremlerden önce ilgili bölgelerde depremlerde işletmeler için toplantılar düzenlense katılır mısınız?” sorusuna yönelik 3 adet katılma şekli tespit edilmiştir. Bu bilgiler Tablo 11’de raporlaştırılmıştır.

Tablo 11. Deprem bölgelerinde bilinçlendirme ve tedbir amaçlı toplantı yapılması halinde katılım durumları

Katılma durumu	Katılımcı kodları	Toplam
Katılım	K4, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17	9
Katılmam	K5, K6, K7, K8, K10	5
Kararsızım	K1, K2, K3,	3

Tablo 11’de deprem bölgesinde bulunan işletmelerin sonraki dönemlerde deprem konulu toplantılar yapılması halinde katılıp katılmayacaklarına ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Katılımcıların %53’ü katılım derken, %29,4’ü katılmayacaklarını ifade etmiş olup %17,6’sı kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Tablo 9’a ilişkin katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Toplantı deprem olmadan önce lazımdı. Depremi yaşadık olan bize oldu. Kararsızım.” (K1)

“Onlar bizi izledi bizde onları izleyebiliriz.” (K2)

“Toplantı yapılırsa ev sahipliği yapabiliriz ve severek destek olup katılırız.” (K9)

“Toplantı yapılırsa toplantıya katılırım.” (K11)

“Eğer bir toplantı yapılırsa depremle ilgili buna katılırım.” (K12)

“Toplantı yapılırsa buna katılırım. Bir deprem olsa aracımı yükler ilk ben giderim bu saatten sonra.” (K13)

“1999 depremindeki gibi bir toplantı olursa tekrardan toplantılara katılırım.” (K15)

“Toplantı yapılırsa bu toplantıya da ben katılırım.” (K16)

4. Sonuç ve Öneriler

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş’ta meydana gelen depremler zinciri, bölgedeki büyük ve orta ölçekli işletmeler üzerinde ciddi yapısal ve ekonomik tahribata yol açarak, bölgenin sosyoekonomik dokusunu derinden sarsmıştır. Depremden doğrudan etkilenen işletmelerle yüz yüze görüşmelere dayalı olarak gerçekleştirilen saha araştırmasında, işletmelerin %35,3’ünün tamamen yıkıldığı, %23,5’inin ağır hasar aldığı, %23,5’inin orta derecede ve %17,6’sının ise hafif derecede hasar gördüğü belirlenmiştir. Bu bulgular, doğal afetlerin özellikle fiziksel altyapıya yüksek derecede bağımlı olan işletmeleri ne ölçüde kırılgan hale getirdiğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Araştırma bulguları, doğal afetlerin küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ’ler) üzerindeki etkilerine ilişkin literatürdeki mevcut çalışmalarla (Tierney, 2007; Doğru ve Kaya, 2020) örtüşmektedir. Bu çalışmalar KOBİ’lerin kriz ortamlarında büyük ölçekli işletmelere kıyasla daha savunmasız olduğunu ve toparlanma süreçlerinde daha ciddi engellerle karşılaştığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmada ayrıca, işletmelerin %70,5’inin sigortasız olduğu tespit edilmiş; bu durum, söz konusu kırılganlığı daha da derinleştirmiştir. Sigorta eksikliği, afet sonrası oluşan finansal kayıpların telafi edilememesine yol açmakta ve yeniden yapılandırma sürecini ciddi biçimde geciktirmektedir.

İşgücü piyasasında yaşanan kayıplar, bölgesel ekonomik toparlanmanın önündeki başlıca engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcı ifadelerine göre birçok işletme, nitelikli iş gücünü kaybetmiş ve barınma imkanlarının yetersizliği nedeniyle mevcut personeli bölgede tutmakta zorlanmıştır. Bu durum, Ahsan vd, (2016) tarafından vurgulanan afet sonrası zorunlu göçün, yerel ekonomik yapılar üzerinde olumsuz etkiler yarattığı yönündeki bulgularla paralellik göstermektedir.

Buna ek olarak, lojistik altyapıda meydana gelen ağır hasarlar ve tedarik zincirinde yaşanan kesintiler, işletmelerin ürün tedariki ve dağıtımını sürdürme kapasitesini ciddi şekilde sekteye uğratmıştır. Bu kapsamda, özellikle lojistik sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin %41,2’si stok kaybı yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu bulgu, Christopher’ın (2011) vurguladığı gibi, kriz dönemlerinde tedarik zincirlerinde esneklik ve sürekliliğin sağlanmasının stratejik önemiyle örtüşmektedir.

Depremin bölgesel bankacılık sistemi üzerindeki etkisi de dikkat çekicidir. Nakit akışı sorunları, çek ve senetlerin tahsilatında yaşanan aksamalar gibi finansal zorluklar, işletmelerin sürdürülebilirliğini tehdit eden başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Bu bulgular, Tierney’nin (1997) doğal afet sonrası finansal

kaynaklara erişimin ekonomik iyileşme sürecinde belirleyici bir rol oynadığına ilişkin tespitlerini desteklemektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma; fiziksel yıkım, iş gücü eksikliği, finansal daralma ve tedarik zinciri kesintileri gibi pek çok boyutta işletmeleri etkileyen zorlukları bütüncül bir yaklaşımla ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, afet sonrası işletmelerin toparlanma süreçlerinin yalnızca finansal yardımlarla sınırlı kalmaması; aynı zamanda sosyal destek mekanizmaları ve altyapı yatırımları ile desteklenmesi gerektiğini açık biçimde göstermektedir.

Alınabilecek Tedbirler ve Yöneticilere Öneriler: Ülke genelinde inceleme yapılmalı ve deprem riski yüksek olan bölgelerde ve şehirlerde yerel halk için ve işletmeler için bilgilendirme ve eğitim programlarının artırılması gerekmektedir. İşletmeler sosyal sorumluluk programı çerçevesinde yerel halk ve sanayi için bu gibi eğitimlerinin hayata geçirilmesine doğrudan katkılar sunmalı.

Deprem riski yüksek olan bölgelerde faaliyet gösteren işletmelerin muhtemel afet durumlarına karşı acil eylem planları hazırlamaları ve belirli bir zaman aralığı ile uygulamaları gerekmektedir.

Deprem sonrasında bölgede faaliyet gösteren işletmelerin kalkınması ve bölge ekonomisinin canlanması için uzun vadeli kredi imkanlarının temin edilmesi ve belirli bir zaman aralığında vergi muafiyetlerinin sunulması gerekmektedir.

Deprem sonrasında lojistik desteğin sürekliliğinin temin edilmesi ve kriz planlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu araştırma, deprem sonrasında bölgedeki işletmelerin durumunu ve öncelikli ihtiyaçlarını kapsamlı bir şekilde ele almış, işletmelere ve yöneticilere somut çözüm önerileri sunmaktadır. Bu önerilerin hayata geçirilmesi deprem bölgesindeki işletmelerin yeniden kalkınmasını ve ekonomik iyileşme süreçlerini destekleyecektir.

Kaynaklar

- AFAD. (2024). Kahramanmaraş depremleri ön değerlendirme raporu. https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmaraş%20%20Depremleri_%20On%20Değerlendirme%20Raporu.pdf (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2024)
- Akar, S. (2013). Doğal afetlerin kamu maliyesi üzerine etkisi: Türkiye örneği (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baş, T., ve Akturan, U. (2017). Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri: Örnek uygulamalı, adım adım vaka analizi. Seçkin Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri (14. baskı). Pegem Yayınları.
- Creswell, J. W. (2015). Nitel araştırma yöntemleri (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- İstanbul Teknik Üniversitesi. (2023). 6 Şubat 2023: 04.17 Mw 7,8 Kahramanmaraş ve 13.24 Mw 7,7 Kahramanmaraş depremleri: Ön inceleme raporu. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Kabukçuoğlu, F. D. Ö. (2012). Sigortacılık Kanunu şerhi. On İki Levha Yayıncılık.
- Marshall, C., ve Rossman, G. B. (2014). Designing qualitative research. Sage.
- Nakip, M. (2003). Pazarlama araştırmaları: Teknikler ve (SPSS destekli) uygulamalar. Seçkin Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Pegem Akademi.
- Polkinghome, D. E. (1989). Phenomenological research methods. In R. S. Valle ve S. Hailin (Eds.), Existential-phenomenological perspectives in psychology (pp. 41–60). Plenum.

- Sphere Projesi. (2011). Sphere projesi insani yardım sözleşmesi ve insani yardımda asgari standartlar. https://spherestandards.org/wp-content/uploads/2018/06/The_Sphere_Handbook_2011_Turkish.pdf (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2024)
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Aydınbaş, G. (2023). Sosyoekonomik boyutuyla Türkiye’de depremler üzerine bir inceleme: Kahramanmaraş depremi örneği. In Sosyal bilimlere çok yönlü yaklaşımlar: Tarih, turizm, eğitim, ekonomi, siyaset ve iletişim (ss. 177–212).
- Tetik, N., ve Albulut, İ. İ. (2023). 6 Şubat 2023’te yaşanan depremin ekonomik ve finansal etkileri: İhracat üzerinden bir inceleme. In M. Öztürk ve M. Kırca (Eds.), Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası için akademik öneriler (ss. 93–103). Özgür Yayınları.
- Tierney, K. (2007). Businesses and disasters: Vulnerability, impacts, and recovery. In H. Rodríguez, E. L. Quarantelli, ve R. R. Dynes (Eds.), Handbook of disaster research (pp. 275–296). Springer.
- Ahsan, R., Takeuchi, K., ve Vink, K. (2016). Climate-induced migration: Lessons from Bangladesh. International Social Science Journal, 66(219–220), 79–93.
- Ay, Ş. (2023). Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan depremleri sonrası hasarlı yapıların malzeme kalitesi ve uygulama hatalarının değerlendirilmesi. International Conference on Engineering, Natural and Social Sciences, 1, 245–251.
- Berker, A. (2016). Zorunlu göçün yol açtığı refah kaybının incelenmesi: Yaşam memnuniyeti yaklaşımı. ODTÜ Gelişme Dergisi, 43, 675–706.
- Doğru, C., ve Kaya, A. (2020). Afet sonrası küçük işletmelerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri: Elazığ depremi örneği. Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi, 3(2), 137–151.
- Kama, A., Bozkurt, İ. D., ve Taşlıyan, M. (2024). Deprem sonrası kalkınma faktörlerinin AHP yöntemi ile sıralanması ve yöneticilere öneriler: Kahramanmaraş ili örneği. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 26(47), 1212–1228.
- Şen, S. (2023). Kahramanmaraş depremlerinin ekonomiye etkisi. Diplomasi ve Strateji Dergisi, 4(1), 1–55.
- Şengül, M., ve Turan, M. (2013). Erciş depremi örneğinde afet sonrası geçici yerleşim alanlarında yönetim uygulamaları ve sorunları. Mülkiye Dergisi, 36(274), 113–148.
- Tierney, K. (1997). Business impacts of the Northridge earthquake. Journal of Contingencies and Crisis Management, 5(2), 87–97.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2023, Ağustos 23). Deprem sonrası devreye alınan tedbirler. <https://www.bddk.org.tr/guncel/ekgetir/77?ekid=> (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2024)
- CNN Türk. (2023, Nisan 10). 134. gün! Depremde ölü sayısı ne kadar oldu, güncel yaralı sayısı kaç? Hangi ilde kaç bina yıkıldı, kaç kişi öldü? <https://www.cnnturk.com/turkiye/63-gun-depremdede-olu-sayisi-ne-kadar-oldu-guncel-yarali-sayisi-kac-hangiilde-kac-bina-yikildi-kac-kisi-oldu> (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2024)
- Duran, R. (2023). Asrın felaketi ve 85 milyonluk büyük Türkiye ailesi. <https://kriterdergi.com/dosyadeprem-ve-afet-yonetimi/asrin-felaketi-ve-85-milyonluk-buyuk-turkiye-ailesi>(Erişim Tarihi: 12 Aralık 2024)
- Eğilmez, M. (2023). Depremlerin ekonomiye etkisi <https://www.mahfiegilmez.com/2023/02/depremlerin-ekonomiye-etkisi.html> (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2024)
- DOĞAKA. (2025). Kahramanmaraş: Tarım ve hayvancılık. <https://www.dogaka.gov.tr/dogu-akdeniz/kahramanmaras/tarim-ve-hayvancilik> (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2023). Deprem sonrası devreye alınan destekler ve tedbirler. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2023/03/asrin-felaketi-sonrasi-hazine-ve-maliye-bakanligi-olarak-atilanadimlar.pdf> (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2024)
- Kundak, S. ve Kadioğlu, M. (2011). İlk 72 saat. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

- Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2023). <https://tim.org.tr/files/downloads/timreport/timreport217.pdf> (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2024)
- Türkiye İş Kurumu. (2023, Temmuz 21). Deprem sonrası çalışma hayatına yönelik tedbirler. <https://media.iskur.gov.tr/72391/istihdamda3i-sayi-38.pdf> (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2024).
- Türkoğlu, N. (2001). Türkiye'nin yüzölçümü ve nüfusunun deprem bölgelerine dağılışı. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 8, 133–148.